

วิถีชีวิตชุมชน : กรณีศึกษานิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Lifestyle Community : A Case Study of Prasang Self-help Settlement Suratthani Province

บรรเลง อินทร์จันทร์^{*}
สุชาติ คำทางชล^{**}
ฐิติวัฒน์ ยะชัยมา^{***}
ธีรวัฒน์ แจ่มกระจ่าง^{****}

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ประสิทธิภาพในการจัดตั้งชุมชนของนิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) วิถีชีวิตชุมชน และรายละเอียดการประกอบอาชีพของราษฎรในชุมชนนิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 3) รับทราบข้อเสนอแนะความต้องการของราษฎรในพื้นที่ เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ การพัฒนาชุมชนของนิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ปกครอง เจ้าพนักงาน และพนักงานของนิคมสร้างตนเองพระแสง บุคลากรของหน่วยงาน

ราชการ สหกรณ์ และสมาชิกในชุมชนนิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวม 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การพบปะพูดคุย การสนทนา การสังเกต ปรากฏการณ์ในชุมชนแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และเอกสารจากหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า นิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดตั้งขึ้นตามโครงการพัฒนาพื้นที่เพื่อความมั่นคงในเขตแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เป็นพื้นที่สีแดง มีการต่อสู้ระหว่าง

^{*} นักวิชาการอิสระ

^{**} อาจารย์ประจำ สถาบันวิทยาการจัดการแห่ง สถาบันวิทยาการจัดการ

^{***} อาจารย์พิเศษ โครงการสหวิทยาการ เพื่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคล วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

^{****} อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร มหาบัณฑิต วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

ผู้ก่อการร้ายและเจ้าหน้าที่ของรัฐ วิธีชีวิตของชุมชนแห่งนี้ราษฎรประกอบอาชีพการทำสวนปาล์มน้ำมันเป็นอาชีพหลัก รองลงมาเป็นอาชีพการทำสวนยางพารา และอาชีพรับจ้างทั่วไป ข้อเสนอแนะของชุมชนมีความต้องการพัฒนาอ่างเก็บน้ำบางลอ เพื่อใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำและเป็นแหล่งอาหารโปรตีนของชุมชน การพัฒนาถนนหนทางภายในนิคมฯ เพื่อสะดวกในการสัญจรไปมาและขนส่งผลผลิตออกสู่ตลาด การพัฒนาพื้นที่บริเวณหน้าที่ทำการนิคมฯ ให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ออกกำลังกายของชุมชน

คำสำคัญ: วิธีชีวิตชุมชน นิคมสร้างตนเอง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Abstract

The purposes of this research were to study : 1) the history of the establishment of Prasang self-help settlement Suratthani province. 2) The way of life and the detailed occupation of the people in Prasang self-help settlement Suratthani province. 3) To get feedback needs of the people in the area. On career development community development act of Prasang self-help settlement Suratthani province research methodology a qualitative study population or key informants was the settlement. Personnel agency - cooperative. And community members of Prasang self-help settlement Suratthani province 30 peoples. The research instruments were conducted by discussion, dialogue, observation without participation in the community. Depth interviews And the study of relevant documents. And documents from various agencies in the area The data were analyzed by content analysis

were describes the phenomenon of Prasang self-help settlement Suratthani province.

The results were as follows: Indicate that the settlement was established under the project area to ensure stability in the communist infiltration of terrorists. The red zone a battle between militants and government officials. The settlement is the parent parental care. Community life of people employed making palm oil is the main occupation. A minor professional rubber and contractor. The recommendations of the community to develop Banglo Reservoir. To exploit the water resources of the community and a source of protein. The development of roads within the settlement for easy traveling and transporting produce to market. Development of the area in front of the settlement. A recreation facility Fitness Community

Keywords: Lifestyle Community, Self-help Settlement, Suratthani province

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม เป็นคำกล่าวของ อริสโตเติล นักปราชญ์ชาวกรีกสมัยโบราณ เหตุผลเพราะมนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่คณะ ในรูปของสังคม จึงสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ (สนธยา พลศรี, 2545: 100) ลักษณะความเป็นอยู่ของมนุษย์ทำให้เกิดกลุ่มคนมีลักษณะเป็นสังคม โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม (Group Living) มีอาณาบริเวณหรือดินแดน (Area, Territory) รู้ว่าใครเป็นพวกของตน หรือใครไม่ใช่พวกของตน, มีความสัมพันธ์กัน, รู้จักแบ่งหน้าที่และร่วมมือกัน, มีระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน (Idea, Belief,

Value, Norms) คล้ายคลึงกัน (มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช, 2538: 97-98) สัญญา สัญญาวิวัฒน์มองโครงสร้างของสังคมจะประกอบด้วยส่วนที่สำคัญสองส่วน ได้แก่ องค์การสังคม หมายถึงกระบวนการจัดระเบียบสังคมในลักษณะต่าง ๆ เช่นการสร้างกฎระเบียบ (ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน) การสร้างสภาพ เป็นต้น และสถาบันทางสังคม หมายถึงสถาบันครอบครัว การศึกษา ศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ เป็นต้น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2532: 149-181) ลักษณะของสังคมหากแบ่งลักษณะตามความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม มีลักษณะ 2 สังคม คือ สังคมชนบท (Rural Society) เป็นลักษณะของสังคมที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อย แต่สมาชิกมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี มีอาชีพเกษตรกรรม สังคมเมือง (Urban Society) เป็นสังคมที่มีประชากร อาศัยบ้านเรือนหนาแน่น มีความเจริญทางวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น การประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นอาชีพอุตสาหกรรม (สมยศ พุ่มพัว, 2534: 72-73) ภาพรวมในมุมมองที่กว้างต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ในลักษณะสังคม แต่เมื่อพิจารณาส่วนที่เล็กของสังคมก็เป็นชุมชน “เป็นหมู่บ้าน หรือกลุ่มคน ที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน” ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 368) การต่อสู้ดิ้นรนต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้น โดยธรรมชาติของมนุษย์ การดำรงชีวิตนั้นต้องรู้จักเอาตัวรอดจากอุปสรรคทั้งหลายและสิ่งสำคัญอันดับแรกสุดในการดำรงชีวิตเพื่อการอยู่รอดเป็นการพึ่งตนเอง (Self-reliance) เป็นลักษณะการดำเนินชีวิตตามความสามารถของตนเองเพื่อการดำรงอยู่อย่างอิสระมั่นคง สมบูรณ์ การพึ่งตนเองมีทั้งระดับปัจเจกชนและชุมชน ลักษณะการพึ่งตนเองในระดับชุมชนนั้นมีลักษณะที่เด่น กล่าวคือสมาชิก

ในสังคมต้องมีการเรียนรู้ด้วยตนเองและมีจิตใจพร้อมที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้ปัญญาแก้ปัญหาและการพัฒนาตนเอง อีกทั้งสมาชิกในชุมชนจัดการทุนของตนเองอันได้แก่ทุนทางปัญญา ความสามารถ ทุนทรัพย์เพื่อการประกอบการเพื่อครอบครัวตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพสมาชิกในชุมชนมีแนวคิดและการตัดสินใจ การดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างอิสระด้วยอาศัยการเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่ยึดตามคำแนะนำจากบุคคลอื่นแต่อย่างใด รู้จักการวิเคราะห์ แยกแยะสิ่งต่าง ๆ มาเป็นความคิดในการตัดสินใจของตนเองอย่างมีหลักธรรมาภิบาล การกระทำที่มีความโปร่งใส ยุติธรรมตรวจสอบได้ สมาชิกในชุมชนมีการปฏิบัติตนเป็นปกติตลอดมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้วจนกลายเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน ลักษณะชุมชนที่มีการพึ่งพาตนเองแล้วประสบความสำเร็จในด้านการดำรงชีพ เช่น ชุมชนบ้านห้วยหิน ตำบลลาดกระโทง อำเภอสันตผด จังหวัดพะเยา ชุมชนแห่งนี้ยึดแนวคิดการทำวนเกษตร ปลุกจิตสำนึกการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย “ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก” นอกจากนี้ยังได้มีแผนจัดการเรียนรู้และการจัดการ คือ เรียนรู้การรู้จักตนเอง เรียนรู้ปัญหา เรียนรู้ทรัพยากร การจัดการในเรื่องข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้ และเรื่องปุย โดยมีแผนการจัดการ 3 อย่าง ได้แก่ แผนการจัดการชีวิต แผนการจัดการชุมชน แผนการจัดการทรัพยากร ส่วนชุมชนเครือข่ายองค์กรชุมชนอินแปง จังหวัดสกลนคร มีการทำมหากินแบบพอเพียง มีการพึ่งตนเองและพึ่งพาอาศัยกัน พึ่งพาอาศัยธรรมชาติ เพราะธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ ใช้คิดว่า “อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีกินตลอดชีวิต” โดยยึดหลักมีกินมีใช้ ได้หลักประกัน ชีวิตมั่นคง มีของฝากแบ่งปันญาติพี่น้องใกล้เคียง ได้ของมาทำบุญที่วัด ที่บ้าน งานบวช งานศพ งานแต่งงาน ได้อาหารและของใช้ปลอดสาร ได้สุขภาพดี ได้ความสัมพันธอันดีกับธรรมชาติและชุมชน ได้ความรู้ ได้ปัญญา ได้วิสาหกิจชุมชน ได้ขายได้เงิน ได้สวัสดิการ

ยามแก่เฒ่า และยังมีชุมชนไม่เรียง อำเภอฉวาง จังหวัด นครศรีธรรมราช เป็นชุมชนเล็ก ๆ มีผู้นำชุมชนชื่อนายประยงค์ รณรงค์ ได้วางแนวทางการดำเนินวิถีชีวิตให้ชุมชนโดยการพึ่งตนเอง ได้จัดทำยุทธศาสตร์ “แผนแม่บททางพาราไทย” ยึดถือชีวิตของชาวบ้านเป็นหลัก ไม่เอาราคาตลาดเป็นหลักอย่างเดียว คำนึงถึงความมั่นคงของครอบครัว ชุมชน ลูกหลาน การเริ่มต้นดำเนินงานแต่ละเรื่องเริ่มจากการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ การเรียนรู้และการจัดการเป็นกระบวนการเดียวกัน โดยมีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย ไม่ใช่ผลิตเพื่อเอาไปขายตลาดเป็นอันดับแรก แต่ผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือน และในชุมชนท้องถิ่นก่อน เหลือก็เอาไปขายที่อื่น หรือทำเพื่อขายคนที่ไปท่องเที่ยวหรือไปศึกษาดูงาน (เสรีพงศ์พิศ, 2549: 112-120) เมื่อราษฎรรวมตัวกันเป็นชุมชนตรงตามหลักเกณฑ์ข้อกำหนดทางราชการจึงได้มีการจัดตั้งเป็นสหกรณ์นิคมที่เป็นสหกรณ์การเกษตรรูปแบบหนึ่งที่มีการดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกินให้ราษฎร การจัดสร้างปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่อยู่อาศัยควบคู่ไปกับการดำเนินการจัดหาลินเชื่อ ปัจจัยการผลิตและสิ่งที่จำเป็น การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร การส่งเสริมอาชีพ รวมทั้งกิจการให้บริการสาธารณสุขโภชนาการแก่สมาชิก

ปัจจุบันการดำเนินงานนิคมสร้างตนเองมีรูปแบบและลักษณะต่าง ๆ กัน แบ่งได้ 5 ประเภท ได้แก่ 1) นิคมสร้างตนเองในลักษณะช่วยเหลือราษฎรโดยทั่วไป เป็นการจัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาราษฎรไม่มีที่ดินทำกินและราษฎรยากจน 2) นิคมสร้างตนเองในลักษณะช่วยเหลืออพยพราษฎรจากเขตน้ท่วมเป็นการช่วยเหลือราษฎรที่เดือดร้อนจากการสร้างเขื่อนชลประทาน 3) นิคมสร้างตนเองในลักษณะช่วยเหลือราษฎรในเขตจังหวัดชายแดนและเขตแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ 4) นิคมสร้างตนเองในลักษณะช่วยเหลือราษฎรเพื่อเป้าหมายทางการเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อความมั่นคงปลอดภัยของชาติ

ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3 จังหวัด คือ สตูล นราธิวาส และ ยะลา 5) นิคมสร้างตนเองในลักษณะพิเศษเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและแก้ปัญหาในทางปกครอง เพื่อส่งเสริมให้ราษฎรได้รู้จักอาชีพใหม่ ที่คนไทยไม่คุ้นเคย ซึ่งเป็นพื้นฐานที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และที่เป็นกรณีพิพาทระหว่างรัฐกับราษฎร และระหว่างราษฎรกับราษฎร (สำนักงานนิคมสร้างตนเองระยอง, ออนไลน์) การจัดตั้งนิคมสร้างตนเอง สมาชิกของนิคมสร้างตนเองจะได้รับบริการเพื่อให้เป็นชุมชนที่มีความมั่นคง เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีสิทธิประโยชน์ที่ได้รับ ดังต่อไปนี้

1. การบรรจุเป็นสมาชิกนิคมฯ และออกเอกสารสิทธิ์ที่ดิน (น.ค3)
2. การส่งเสริมอาชีพทั้งภาคเกษตรกรรมและนอกภาคการเกษตร
3. การพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภคพื้นฐานในนิคมสร้างตนเอง
4. การพัฒนาสังคม ส่งเสริมและสนับสนุนสมาชิกนิคมสร้างตนเองในการจัดสวัสดิการสังคมของชุมชน
5. การประสานความร่วมมือทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนในการจัดสวัสดิการสังคม
6. การส่งเสริมการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ
 - 6.1 โครงการสานพลังพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง)
 - 6.2 โครงการปรับปรุงอาคารสถานที่เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส (แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง)
 - 6.3 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
 - 6.4 โครงการส่งเสริมความรู้พื้นฐานประกอบการอาชีพ
 - 6.5 โครงการปลูกพืชพลังงานทดแทน
 - 6.6 โครงการเพิ่มผลผลิตข้าวเกษตรอินทรีย์

7. การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน /ผู้ด้อยโอกาส/ ผู้ประสบภัย และประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมช่วยเหลือ

8. การดำเนินโครงการ/กิจกรรมอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย/จัดขึ้นตามนโยบายของรัฐ (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, ออนไลน์)

นิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดตั้งขึ้นตามโครงการพัฒนาพื้นที่เพื่อความมั่นคงในเขตพื้นที่อำเภอพระแสงและอำเภอยะบุรี ซึ่งเป็นเขตแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง จนถูกกำหนดให้เป็น **พื้นที่สีแดง** มีการต่อสู้ระหว่างผู้ก่อการร้ายและเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่เป็นประจำ นำมาซึ่งความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สิน กองทัพบกที่ 4 ได้เสนอโครงการต่อคณะรัฐมนตรี โดยคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติหลักการให้ดำเนินการ การจัดสรรที่ดินในเขตพื้นที่ตำบลไทรซิง อำเภอพระแสงและตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2521 ในพื้นที่ 34,000 ไร่ โดยอาศัยตามพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 กรมประชาสงเคราะห์เดิม (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในปัจจุบัน) จัดที่ดินในรูปแบบนิคมสร้างตนเอง ซึ่งการดำเนินงานในระยะแรก กองทัพบกที่ 4 ได้สั่งทหารให้เข้ามาตั้งฐานปฏิบัติการเพื่อพัฒนาให้เกิดความมั่นคงในพื้นที่ มีการวางกำลังคุ้มกันให้ความปลอดภัยแก่เจ้าหน้าที่และราษฎรตามโครงการ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ถูกคุกคามจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ตลอดเวลา กองทัพบกที่ 4 ยังทำหน้าที่ฝึกอบรมราษฎรให้รู้จักป้องกันตนเอง และยังส่งหน่วยทหารช่างก่อสร้างที่ 9 กรป. กลางเข้ามาบุกเบิกพื้นที่ก่อสร้างถนนสายเมนและสายซอย เชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้านให้สามารถไปมาติดต่อกันได้ สำหรับการจัดสรรที่ดิน กรมประชาสงเคราะห์เป็นผู้ดำเนินการ แต่ไม่สามารถจัดที่ดินได้ตามเป้าหมาย จำนวน 34,000 ไร่ได้ เนื่องจากพื้นที่บางส่วนครอบคลุมเข้าไปในที่ดินสวนเลี้ยงสัตว์และพื้นที่ที่ราษฎรครอบครองอยู่ก่อนแล้ว

และอีกทั้งยังมีปัญหาด้านผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในขณะนั้นเข้ามาแทรกแซงด้วย จึงดำเนินการได้เพียง 18,424 ไร่ ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งนิคมสร้างตนเองพระแสง ขึ้นเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2536 ในพื้นที่อำเภอพระแสงและอำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พื้นที่ 18,424 ไร่ เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งนิคมฯ แล้วจึงได้มีการบรรจุราษฎรเข้าเป็นสมาชิกนิคมฯ ตามพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2511 ตั้งแต่ปี 2537 เป็นต้นมา (สรุปผลการดำเนินงานนิคมสร้างตนเองพระแสง, 2558)

การศึกษาวิถีชีวิตชุมชนของนิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพราะชุมชนแห่งนี้มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมสงบสุข และมีการพัฒนาด้านอาชีพ ถือเป็นแบบอย่างสำหรับชุมชนนิคมท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จสามารถที่จะนำเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้ การศึกษาเรื่องนี้ จะเกิดประโยชน์กับประชาชนและชุมชน ดังนี้ ทำให้ทราบประวัติความเป็นมาการจัดตั้งนิคมสร้างตนเองพระแสง ทำให้ทราบวิถีชีวิตชุมชนของนิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัจจุบันว่ามีการดำเนินชีวิตอย่างไร ทำให้ทราบข้อเสนอแนะความต้องการในการดำเนินชีวิตของสมาชิกนิคมสร้างตนเองพระแสง ทำให้ทราบความต้องการที่จะให้ผู้บริหารนิคมฯ ปรับปรุง พัฒนา เปลี่ยนแปลงการดำเนินงานของนิคมสร้างตนเองพระแสง ทำให้ทราบสภาพความเป็นอยู่ของสมาชิกนิคมสร้างตนเองพระแสง ปัจจุบันเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหาร นิคมฯ จะได้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนานิคมสร้างตนเองต่อไปในอนาคต ทำให้ทราบข้อมูลของสมาชิกนิคมฯ เพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อทางราชการในอนาคตต่อไป และทำให้ทราบความรู้ใหม่เพื่อใช้อธิบายวิถีชีวิตชุมชนของนิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนเพื่อสาธารณชนได้รับทราบ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาการจัดตั้งชุมชนของนิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชน และรายละเอียดการประกอบอาชีพของราษฎรในชุมชนนิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อรับทราบข้อเสนอแนะความต้องการของราษฎรในพื้นที่เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ การพัฒนาชุมชนของนิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แบบของการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ
2. ประชากร หรือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ปกครอง เจ้าพนักงานและพนักงานของนิคมสร้างตนเองพระแสง บุคลากรของหน่วยงานราชการ สหกรณ์ และสมาชิกในชุมชนนิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวม 30 คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ มี 4 ชุด ได้แก่
 - 3.1 การพบปะ พูดคุยและการสนทนา
 - 3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก
 - 3.3 การสังเกตปรากฏการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม
 - 3.4 การศึกษาเอกสาร ตำราทางวิชาการ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ 4 วิธี คือ

 - 4.1 การสังเกตปรากฏการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตปรากฏการณ์ตามสภาพความเป็นจริงของการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกนิคมสร้างตนเองฯ ปัจจุบัน ตามเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
 - 4.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยใช้คำถาม

เป็นประเด็นกว้าง ๆ เป็นลักษณะคำถามสู่การสนทนา และมีลักษณะร่วมสนทนาในประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลบอกหรือเล่าให้ฟัง

4.3 การพบปะ พูดคุยและการสนทนา เป็นการทำความรู้จักกันแล้วมีการพูดคุย สนทนากับสมาชิกที่อยู่อาศัยในเขตนิคมสร้างตนเองฯ ในเรื่องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ รายได้ สภาพความเป็นอยู่ โดยทั่วไป ฯลฯ เพื่อการได้ข้อมูลตามความเป็นจริงมากที่สุด

4.4 การศึกษาเอกสาร ตำราทางวิชาการ เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของนิคมสร้างตนเองฯ ที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นข้อมูลที่เป็นปัจจุบันเพื่อนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์เช่นผลการปฏิบัติงานในปีที่ผ่านมาของคนในชุมชน ผลงานปรากฏที่ได้รับ กิจกรรมที่ทำในปีที่ผ่านมา มา สรุปผลงานการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของนิคมฯ เป็นต้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยการดำเนินการ 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

5.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา เป็นการพรรณนารายละเอียดของสภาพทั่วไปปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนพื้นที่การวิจัย เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชุมชนนิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในภาพรวมเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน

5.2 การวิเคราะห์เชิงอธิบาย เป็นการวิเคราะห์การพัฒนาตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยในขอบเขตเนื้อหาแต่ละด้านแล้วนำมาวิเคราะห์เป็นรายด้านตามกรอบในเนื้อหา เพื่อเป็นคำตอบสำหรับคำถามการวิจัยและตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

สรุปผลการวิจัย

1. นิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดตั้งขึ้นตามโครงการพัฒนาพื้นที่

เพื่อความมั่นคงในเขตแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เป็นพื้นที่สีแดง มีการต่อสู้ระหว่างผู้ก่อการร้ายและเจ้าหน้าที่ของรัฐในเขตอำเภอพระแสงและอำเภอสาย

2. วิถีชีวิตของชุมชนแห่งนี้ราษฎรประกอบอาชีพการทำสวนปาล์มน้ำมันเป็นอาชีพหลัก รองลงมาเป็นอาชีพการทำสวนยางพารา และอาชีพรับจ้างทั่วไป

3. ข้อเสนอแนะของชุมชนมีความต้องการพัฒนาอ่างเก็บน้ำบางลอ เพื่อใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำและเป็นแหล่งอาหารโปรตีนของชุมชน การพัฒนาถนนหนทางภายในนิคมฯ เพื่อสะดวกในการสัญจรไปมา และขนส่งผลผลิตออกสู่ตลาด การพัฒนาพื้นที่บริเวณพื้นที่ทำการนิคมฯ ให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ออกกำลังกายของชุมชน

อภิปรายผล

1. นิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดตั้งขึ้นตามโครงการพัฒนาพื้นที่เพื่อความมั่นคงในเขตพื้นที่อำเภอพระแสงและอำเภอสายบุรี ซึ่งเป็นเขตแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงจนถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สีแดง มีการสู้รบระหว่างผู้ก่อการร้ายและเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่เป็นประจำ จึงมีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งนิคมสร้างตนเองพระแสงเพื่อแก้ปัญหาโดยภาพรวมทั้งระบบ ตามแนวคิดและทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11

2. วิถีชีวิตชุมชนในเขตนิคมสร้างตนเองพระแสง ราษฎรประกอบอาชีพการทำสวนปาล์มน้ำมัน การทำสวนยางพารา และการทำอาชีพรับจ้างใช้แรงงานทั่วไป เป็นลักษณะอาชีพการพึ่งตนเองมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของอดุมศักดิ์ วงศ์พันธุ์ (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศักยภาพของชุมชนชนบทในเรื่องการพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจ” โดยศึกษาหมู่บ้านศรีดอนมูล ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่ากลไกพึ่งพาตนเองสำคัญที่หมู่บ้านใช้ 3 อย่างที่ส่งผล

ต่อศักยภาพของชุมชนประกอบด้วย 1) กลไกทางสังคม ได้แก่ การเป็นเครือญาติกัน การมีกลุ่มต่างๆ เพื่อนบ้าน และผู้นำชุมชน 2) กลไกทางวัฒนธรรม ได้แก่ คุณค่าความเชื่อ และภูมิปัญญาของชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ 3) กลไกทางการศึกษา ได้แก่ พ่อ แม่ ครู ผู้อาวุโส และเพื่อนที่ทำให้เกิดการสืบทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ คุณค่า และความเชื่อ ในการประกอบอาชีพ ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากลไกทางสังคม สำหรับการพึ่งตนเอง ด้านเศรษฐกิจของชุมชน จะมีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อระดมทุน การแลกเปลี่ยนแรงงาน และนำภูมิปัญญาที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ได้ และการบริโภคภายในชุมชน ชุมชนสามารถผลิตอาหารได้เองและบางส่วนได้จากป่านอกจากนั้นยังมีสมุนไพรที่นำมาใช้ในการรักษาโรคได้ด้วย งานวิจัยการปรับตัวเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และงานวิจัยของสกล พรหมสิน (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนตำบลหงส์เจริญ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดชุมพร” ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนตำบลหงส์เจริญ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดชุมพรมีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน ปรากฏว่า ด้านครอบครัวเข้มแข็ง เป็นอันดับแรก รองลงมา ได้แก่ ด้านปัจจัยสี่พอเพียง ด้านการศึกษาถ้วนทั่ว ส่วนด้านรายได้พอเพียงอยู่ในระดับต่ำสุด และระดับการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนตำบลหงส์เจริญ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดชุมพร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 50.8 รองลงมาคือมีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 48.7 และมีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 50.0 นอกนั้นยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดชุมชนพึ่งตนเอง ลักษณะของชุมชนพึ่งตนเอง ประกอบด้วยหลัก 3 ด้านคือ 1) ด้านแนวคิดและวิถีคิด 2) ด้านกระบวนการการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่าย 3) ด้านการ

จัดการเริ่มจากสิ่งที่ทำได้เอง แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของชุมชนพึ่งตนเองดังกล่าว มีความสอดคล้องกับสมาชิกของชุมชนพึ่งตนเองแทบทั้งสิ้น เช่นสมาชิกของนิคมฯ มีหลักคิดในการพัฒนาอาชีพการเกษตรโดยการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับอาชีพที่ชุมชนกระทำอยู่โดยมีการเรียนรู้โดยการศึกษาดูด้วยตนเอง การเรียนรู้จากบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชุมชน เป็นต้น การเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าวเป็นการกระทำด้วยตนเองทั้งสิ้น และมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการเลือกอาชีพ การเลือกอาชีพเป็นลักษณะแตกต่างกันของชุมชนที่ข้อมูลที่ได้จากพื้นที่วิจัย พบว่าราษฎรมีการประกอบอาชีพที่มีความแตกต่างกันถึงแม้จะประกอบอาชีพด้านการเกษตรแต่ลักษณะการเลือกชนิดของพืชที่นำมาปลูกแตกต่างกัน เช่น การปลูกสวนปาล์ม-น้ำมัน ปลูกยางพารา อาชีพรับจ้างทั่วไป เป็นต้น เป็นปรากฏการณ์ในการเลือกอาชีพของราษฎรในชุมชน ทฤษฎีการเลือกอาชีพที่ผู้วิจัยนำมาเป็นแกนหลักใช้อธิบายปรากฏการณ์ของสังคม มีความสอดคล้องกัน อย่างเห็นได้ชัด ทฤษฎีนี้กล่าวถึงความคิดพื้นฐานสำหรับการเลือกอาชีพ 4 ประการ ได้แก่ บุคลิกภาพของบุคคล สิ่งแวดล้อมของบุคคล สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการฝึกทักษะและใช้ความสามารถ และพฤติกรรมของคน ที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจต่ออาชีพนั้นๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ชุมชนมีความต้องการจะพัฒนาอ่างเก็บน้ำบางลอ ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และศึกษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เป็นแหล่งอาหารโปรตีนของชุมชน เพราะอ่างเก็บน้ำแห่งนี้ราษฎรในเขตนิคมสร้างตนเองพระแสง ได้ใช้ประโยชน์ในการใช้น้ำเพื่อการเกษตร การพักผ่อนหย่อนใจ การจัดกิจกรรมของชุมชน และเป็นยังเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติให้กับเยาวชนในชุมชนด้วย มีความต้องการที่พัฒนาเชิงระบบ

ให้มีความยั่งยืนคู่กับชุมชนนี้

1.2 ชุมชนมีความต้องการพัฒนาถนนหนทางภายในนิคมสร้างตนเองพระแสง ให้มีความสะดวกในการเดินทางติดต่อกัน มีความสะดวกในการขนส่งผลผลิตของเกษตรกรออกสู่ตลาด เพราะถนนปัจจุบันได้ชำรุด เป็นหลุมเป็นบ่อจำนวนมาก อาจเป็นอันตรายกับผู้สัญจรใช้ถนน

3. ชุมชนมีความต้องการที่จะพัฒนาพื้นที่บริเวณหน้าที่ทำการนิคมสร้างตนเองพระแสง ให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ออกกำลังกาย สถานที่จัดกิจกรรมในชุมชน และเป็นสถานที่เพื่อการท่องเที่ยว เพราะพื้นที่นี้มีบริเวณมากพอที่จะรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ได้

4. ผู้ปกครองนิคมสร้างตนเองพระแสง มีความต้องการให้สมาชิกของนิคมฯ บุคคลที่ยังไม่ได้ชำระหนี้กับสำนักงานนิคมฯ เรื่องเกี่ยวกับที่ดินของนิคมฯ ได้นำเงินที่ได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรมาใช้หนี้ให้กับสำนักงานเพื่อสำนักงานจะได้จัดส่งให้ผู้รับผิดชอบในระดับเหนือขึ้นไปตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ใช้บุคลากรที่เป็นบุคคลในพื้นที่เก็บข้อมูล เพราะว่าจะมีความคุ้นเคยสนิทกันเชื่อว่าประชาชนให้ข้อมูลมากกว่านี้

2.2 ให้ติดตามเส้นทางการตลาดของผลผลิตด้านการเกษตรออกสู่ตลาด เพื่อการเขียนรายงานมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3 ให้ติดตามกิจกรรมสำคัญ ๆ ในเขตนิคมสร้างตนเองฯ เพื่อจะได้รับทราบข้อมูลมากกว่านี้

2.4 ให้สำนักงานนิคมฯติดต่อบริษัทภายนอกกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนภายนอก เพื่อขอความช่วยเหลือทั้งด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านการพัฒนาการคมนาคมภายในชุมชน เพื่อความสะดวกของราษฎรในชุมชน

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. **สิทธิประโยชน์สำหรับนิคมสร้างตนเอง**. สืบค้นเมื่อ 10/12/2558 จาก www.m-society.go.th/ewt-news.php?nid=273
- นิคมสร้างตนเองพระแสง. (2558). **สรุปผลการดำเนินโครงการกิจกรรมรอบ6เดือน ประจำปี2558**. อัดสำเนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชามนุษยภัยกับสังคม หน่วยที่1-7. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สกล พรหมสิน. (2546). **ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของประชาชน ตำบลหงส์เจริญ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สนธยา พลศรี. (2547). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สมยศ พุ่มหวั. (2534). **สังคมชนบทกับการพัฒนา**. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2532). **สังคมวิทยาการเมือง**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- สำนักงานนิคมสร้างตนเองจังหวัดระยอง. **รูปแบบและลักษณะนิคมสร้างตนเอง**. สืบค้นเมื่อ 15/09/2558 จาก www.nikhomrayong.circlecamp.Com/index.php?page=type-nikhom
- เสรี พงศ์พิศ. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนายั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: พลังปัญญาสนธยา
- อุดมศักดิ์ วงศ์พันธุ์. (2541). **ศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่